

Ministerul Educației al Republicii Moldova

Proiectul

“Educație de calitate în mediul rural din Moldova”

FORMAREA PROFESORILOR

PENTRU IMPLEMENTAREA CURRICULUMULUI MODERNIZAT

DE LICEU

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Suport de curs

Elaborat de: Olga Cosovan

CUPRINS:

- I. Structura și funcțiile Curriculumului modernizat (2010)
- II. Concepția didactică a disciplinei
- III. Metodologia formării competențelor și proiectarea didactică
- IV. Corelarea competențelor-subcompetențelor-conținuturilor-tipurilor de activități
- V. Proiectarea unei unități de învățare, centrate pe formarea competențelor elevilor
- VI. Strategii didactice de predare-învățare-evaluare
- VII. Recomandări metodice de utilizare a manualelor, echipamentului și a altor materiale existente (inclusiv dotărilor din proiectul ECMRM) în procesul de modernizare a curriculumului modernizat

I. STRUCTURA ȘI FUNCȚIILE CURRICULUMULUI MODERNIZAT (2010)

1. *Argumente pentru modernizare*

□ Schimbarea curentă este dictată de racordarea învățământului preuniversitar la standarde europene și, mediat, la centrarea pe competențe. Nu este doar un slogan la modă, este o opțiune pedagogică pentru care Catedra Republicană de Limbă și Literatură Română s-a pregătit pe parcursul mai multor ani. Întrebarea mereu actuală, *De ce învățăm literatura (română, universală etc.) / limba*, nu-și găsește un răspuns adecvat în cunoașterea unor texte literare, oricât de apreciate ar fi ele, nici în cunoașterea unor reguli sau capacitatea de a analiza o structură gramaticală. Formarea / dezvoltarea unor competențe este ceea ce tinde învățământul: *Non scholae, sed vitae discimus* - ceea ce rămîne după încheierea situației școlare, ca obișnuință sau necesitate de a citi, scrie, discuta, comunica în ansamblu: competențele de lectură, competențele valorice, cele lingvistice în multiplele lor manifestări.

Cu alte cuvinte, procesul de studiu se focusează pe posibilitatea de a aplica ceea ce învață elevul la școală în practica lui cotidiană și perspectiva de utilizare a cunoștințelor respective ulterior. În situația creșterii enorme a volumului de informație, nu cel care o știe / ține minte / prezintă la prima solicitare este câștigătorul, ci acela care știe unde o găsește și pentru ce îi este utilă, ce face ulterior cu această informație.

Remarcăm tot aici că formarea de competențe, la etapa de liceu, vizează și pregătirea pentru eventualele studii universitare. Reduse la 3 sau 4 ani, dar construite în baza a 12 ani de liceu, acestea reclamă anumite competențe reale de muncă intelectuală, competențe de utilizare a tehnologiilor avansate în practica educațională.

□ S-a încheiat, la scară națională, elaborarea standardelor, care au fost racordate la competențele europene și din care au derivat clar competențele specifice disciplinei. Faptul implică anumite modificări de viziune asupra procesului și o promovare mai insistentă a transdisciplinarității în formarea reală a competențelor.

□ Mediile pedagogice au asimilat și sînt gata să implementeze centrarea demersului educațional pe elev, fără de care ideea de formare a competențelor este diminuată.

□ Sînt 10 / 11 ani de experimentare a Curriculumului Național și se pot face niște bilanțuri relevante în raport cu prevederile curriculare, posibilitatea de a le realiza sau evalua. Activitatea grupurilor de lucru la evaluarea curriculumului s-a soldat cu recunoașterea unor incoerențe, iar analiza făcută de practicieni, sugestiile venite de pe teren au remarcat unele posibilități de descongestionare reală a curriculumului.

2. *Modificări esențiale*

□ Metodologia abordării și a construcției curriculare: renunțarea la obiective-cadru și obiective de referință nu este o procedură mecanică de substituție a obiectivelor prin competențe, competențe specifice și subcompetențe, ci impune conturarea unei viziuni globale asupra studiului limbii și literaturii în liceu, în care și-ar găsi locul activități destul de „detașate” de educația lingvistică și educația literar-artistică (EL și ELA sînt, oarecum, ziua de ieri a predării limbii și literaturii). Demersul trebuie să iasă din „zona de confort”, unde toate sînt mai mult sau mai puțin clare, din predarea literaturii pentru cunoașterea literaturii, și să riște în abordarea sau încercarea de a forma / dezvolta competențe precum:

Competențe digitale, în domeniul tehnologiilor informaționale și comunicaționale (TIC)

- Competența de a utiliza, în situații reale, anumite instrumente cu acțiune digitală, ce facilitează studiul limbii și literaturii române în liceu: este deschiderea spre bibliotecile virtuale, spre sursele de documente disponibile și accesibile în varianta electronică.
- Competența de a crea documente cu un caracter comunicativ și informațional, prin utilizarea anumitor servicii electronice, inclusiv rețeaua Internet: este un aspect din formarea competenței de comunicare, fără de care omul contemporan (și mai ales adolescentul) nu se poate integra în comunități de instruire sau de muncă.

Formarea competenței, spre care ne îndreptăm, impune depășirea parametrilor unei lecții și reclamă conjugarea eforturilor mai multor discipline și activități de învățare, eșalonate pe perioade mari. Nu o lecție formează o competență, ci o suită de lecții de la diferite materii contribuie la formarea sau dezvoltarea ei.

□ Modificarea structurii în raport cu variantele precedente și păstrarea structurii unitare a) pentru diferite etape de școlarizare (școală primară – gimnaziu – liceu) și b) pentru toate disciplinele. Este un avantaj că toate disciplinele de studiu au pornit de la aceleași competențe-cheie în elaborarea competențelor specifice disciplinei; iată de ce materii precum fizica, chimia plasează în seria de competențe și comunicarea într-un limbaj specific domeniului.

□ Schimbări de proiectare a demersului: abordarea holistică a disciplinei și orientarea ei spre finalități importante pentru viață reclamă, pe dimensiunea liceului, o proiectare calendaristică, pentru întreg anul / semestrul și una pe unități de învățare, care va cuprinde teme sau module orientate spre formarea competenței. Astfel, în capul listei vin competențele specifice disciplinei, urmate de subcompetențele pentru clasa dată, profesorul fiind acela care alege conținuturile potrivite pentru formarea competenței respective. Proiectarea anuală (sau varianta de lucru anterioară acestei proiectări) trebuie să aibă aspectul de matrice, în care să se regăsească toate subcompetențele pentru o clasă (să zicem, pe o coloană, vertical) și toate conținuturile prevăzute de curriculum în această clasă. Nu credem că raportul va fi 1 subcompetență: 1 unitate de conținut. Pe de o parte, lucrul la clasă, în limitele unei unități de conținut, se va orienta spre formarea și dezvoltarea câtorva subcompetențe, pe de altă parte, profesorul va reveni la aceeași subcompetență în diferite unități de conținut.

□ Schimbările de conținut sînt minime. Deoarece nu conținuturile sînt cheia de boltă a demersului, ci competențele, acestea s-au modificat parțial la sugestia profesorilor practicieni, mai cu seamă în direcția excluderii unor subiecte, care nu au relevanță pentru studiile liceale și care se încadrează mai coerent în studiile universitare la filologie. Cît privește lista de autori și texte, ea rămîne și în continuare deschisă, urmînd ca profesorul să decidă ce texte vor studia detaliat, ce va recomanda pentru lectură sau dacă va oferi pentru analiză un text din afara listei.

□ O inovație a actualului curriculum este recomandarea textelor pentru memorare

- Se recomandă ca elevii să memorizeze următoarele tipuri de texte literare:

Clasa a X-a: 5 poezii lirice; două fragmente de text epic (1 / 2 pagină); un fragment de text dramatic (un rol într-un dialog).

De exemplu:.....

Clasa a XI-a: 5 poezii lirice; două fragmente de text epic (1 / 2 pagină);

De exemplu:.....

Clasa a XII-a: 5 poezii lirice; două fragmente de text epic (1 / 2 pagină).

De exemplu:.....

Selecția acestor texte se va face prin acordul profesorilor cu elevii și se va stabili modalitatea de evaluare.

3. *Baza normativă a modernizării curriculumului*

Elaborarea curriculumului modernizat a fost motivată de evaluarea variantei anterioare. Varianta propusă de grupurile de lucru în decembrie 2009 - proiectul de curriculum modernizat - a fost supus analizei, discutat public în varii circumstanțe, recenzat și aprobat la ședința Consiliului Național pentru Curriculum, proces-verbal nr. 10 din 21 aprilie 2010; prin Ordinul Ministerului Educației nr. 244 din 27 aprilie 2010. Curriculumul modernizat intră în uz de la 1 septembrie 2010 concomitent la toate clasele liceale.

4. *Structura și componentele*

Curriculumul respectă structura-tip, recomandată, în procesul elaborării, pentru toate disciplinele, și conține:

- I. Preliminarii
 - II. Competențe-cheie
 - III. Competențe-cheie și competențe transdisciplinare pentru treapta liceală de învățământ
 - IV. Competențe specifice formate / dezvoltate prin *limba și literatura română* ca disciplină școlară
 - V. Repartizarea orientativă a unităților de conținut și a unităților de timp pe clase
 - VI. Competențe specifice și subcompetențe formate / dezvoltate prin *limba și literatura română*, unități de conținut recomandate, activități de învățare și de evaluare
 - VII. Strategii didactice: orientări generale (metodologice)
 - VIII. Strategii de evaluare: orientări generale
- Bibliografie

Fiecare dintre aceste componente are aplicabilitate practică în procesul de proiectare și realizare a demersului, fiind ajustat la disciplină, treapta și la concepția didactică promovată.

II. CONCEPȚIA DIDACTICĂ A DISCIPLINEI

Concepția didactică a disciplinei *limba și literatura română* ajunge la o nouă fază de abordare, păstrând suflul celei anterioare și reliefind următoarele momente:

- formarea competențelor de comunicare / lingvistice, a competențelor de lectură și valorice, a competențelor de muncă intelectuală / a învăța, a ști să înveți;
- studiul integrat al limbii și literaturii, în baza textelor relevante din patrimoniul național, selectate de profesor, accesibile elevului;
- abordarea transdisciplinară a subiectelor de lingvistică, istorie și teorie literară, prin fructificarea unei relații cu istoria națională și universală, geografia, literatura universală, alte discipline din aria curriculară *Limbă și comunicare*;
- analiza textului literar din varii perspective și aspecte, lucrul pe text;
- construirea și realizarea unui demers interactiv, orientat spre dezvoltarea gândirii critice, promovarea cadrului EVOCARE – REALIZARE A SENSULUI – REFLECȚIE – EXTINDERE pentru modul și pentru fiecare activitate de învățare / lecție;
- realizarea atelierelor de lectură, scriere, discuție, adecvate la subiectele de conținut și orientate spre formarea competențelor.

Modernizarea continuă a demersului educațional, de la crearea liceelor în Republica Moldova și modificările inerente proceselor sociale, mai ales în ceea ce ține de predarea istoriei și a literaturii, a impus mai multe transformări. Introducerea (după 1989) unor subiecte / texte literare din marea literatură română a deplasat accentul în predarea literaturii: nu tematica și conținutul textului este important pentru studiu, ci valoarea lui artistică și valorile pe care le promovează. Faptul a reclamat și o schimbare esențială a concepției didactice a disciplinei, iar opțiunea de a lucra pe text (nu a vorbi despre text), anunțată de prima ediție a curriculumului de liceu, impune și construirea / adaptarea unei noi metodologii de desfășurare a orei. Centrarea pe conținuturi, la acea etapă, a fost importantă pentru profesori și elevi, pentru descoperirea altei literaturi decât cea studiată pînă atunci.

Centrarea pe obiective, care a urmat și a fost promovată de curriculum (1999-2010), a lăsat libertatea alegerii textelor, dar a stipulat unitățile de conținut, a căror abordare didactică permite atingerea obiectivelor de referință.

Formare competențelor prin studiul limbii / literaturii naționale implică o revizuire a demersului, mai cu seamă a proiectării activității și a evaluării rezultatelor școlare. Păstrînd esența concepției didactice, structurate în ultimii 10-15 de ani în învățămîntul preuniversitar, concepție care prevede studiul în profunzime a unui număr limitat de texte reprezentative, care permite formarea și dezvoltarea competențelor stipulate în curriculum, concepția didactică actuală are 2 inovații esențiale:

1. Procesul de proiectare pornește de la competență, nu de la unitatea de conținut și nu de la text. Și unitatea de conținut, și mai ales textele sînt în serviciul competenței specifice / subcompetenței.
2. Demersul didactic, în toată complexitatea sa, se înscrie sau se subordonează ideilor educaționale europene: formarea competenței de comunicare are în vizer Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi.

III. METODOLOGIA FORMĂRII COMPETENȚELOR ȘI PROIECTAREA DIDACTICĂ

Ideea de competență nu este nouă nici pentru didactică, nici pentru studiul disciplinelor lingvistice. Studiul unei limbi, materne sau străine, ca limbă de instruire sau ca limbă de stat / limbă de circulație internațională nu are relevanță dacă cel care o învață nu poate comunica adecvat. Asociată mai facil asimilării unor meserii, formării unor deprinderi cotidiene, competența s-a bucurat de numeroase definiții, printre care:

Competența este capacitatea de a rezolva o problemă într-un context dat.	Competența este capacitatea de a asocia o clasă de probleme , identificată cu precizie, cu o programă de aplicare determinată.
Competența este aptitudinea unei persoane de a mobiliza și a integra un set coerent de resurse în vederea rezolvării într-un anumit context a unei situații- problemă , care face parte dintr-o familie de situații asemănătoare.	Competență este un ansamblu / sistem integrat de cunoștințe, deprinderi și atitudini, dobândite de elev prin învățare și mobilizate în contexte specifice de realizare, adaptate vârstei elevului și nivelului cognitiv al acestuia, în vederea rezolvării unor probleme cu care acesta se poate confrunta în viața reală.

Spre deosebire de obiective (operaționale, de referință, cadru, generale), competențele implică nu indicații certe de activități care trebuie imediat realizate, ci impun acționare pe cont propriu, luarea deciziei de ce / cum trebuie să facă elevul pentru soluționarea problemei date sau identificate. Evaluarea cunoștințelor / abilităților / capacității de învățare se poate realiza prin itemi simpli, cu verbe de la *identificați (prin subliniere 2 dintre figurile de stil)* la *estimați (în text coerent de 10 rînduri comportamentul personajului)*, evaluarea competenței implică altceva, o problemă reală sau similară celei reale, care poate fi rezolvată prin aplicarea unei strategii. Centrarea demersului educațional pe competențe trebuie să reducă la minim și în variantă ideală chiar să excludă întrebarea *Pentru ce învățăm?*

Traseul de formare a competenței trece prin câteva etape / faze:

- incompetența neconștientizată: subiectul nu poate să facă ceva, dar nici nu simte nevoia să învețe, „nu-i trebuie”;
- incompetența conștientizată: subiectul nu poate să facă ceva, dar înțelege că are nevoie să învețe, „îi trebuie”, caută o modalitate de a învăța;
- competența conștientizată: subiectul a învățat recent, poate să facă ce și-a propus, dar se verifică pe sine însuși în permanență, își dictează și își impune algoritmi de acțiune;
- competența neconștientizată: subiectul ajunge la automatism în acțiune, nu deliberează îndelung asupra unei situații uzuale, de rutină în contexte obișnuite.

Raportată la disciplină, *Competența de a traduce din / în limba străină, în raport cu limba română, conform oportunităților de învățare* devine automatism când elevul traduce liber, comunică lejer și schimbă cu ușurință codul. Etapa de competență conștientizată, firească pentru procesul studiilor, îl găsește cu mîna pe dicționare, elaborînd și redactînd o variantă de traducere, dar: știe ce trebuie să caute, unde caută soluția și după ce o găsește cum o integrează în acea traducere.

Strategia de formare a oricărei competențe implică mai multe componente: cunoștințe, aptitudini și deprinderi, competență existențială, competență de învățare, competență de comunicare.

1. Cunoștințele, ca parte fundamentală a competenței, includ:

1.1. *Cultura generală (cunoașterea lumii):*

Prin studiul limbii și literaturii, acestea se centrează pe *imaginea despre lume și limba maternă, cunoașterea faptică a țării în care se vorbește limba*: date geografice, demografice, economice, politice. Cunoștințele generale vizează lectura, interpretarea, analiza unui spectru larg de texte, lucrări literare consacrate, care comportă valori etice și artistice, care cultivă valori. Aceste cunoștințe de cultură generală se dezvoltă în corelație cu o abordare transdisciplinară a limbii române, iar interpretarea în profunzime a unor texte literare studiate are ponderea maximă.

1.2. Cunoștințe socioculturale:

Prin limbă, prin studiul textelor, elevul își creează o viziune despre *viața cotidiană (hrană, muncă, hobby); condițiile de viață (niveluri de trai); relațiile interpersonale (familie, societate); valorile, credințele și comportamentele; uzanțele (vestimentație, vizite); comportamentele rituale (datini, religie)* ale purtătorilor limbii și o face atât prin studiul unor subiecte de lingvistică (circulația cuvintelor în timp și spațiu; constituirea locuțiunilor și a expresiilor frazeologice; specificul semasiologic și onomasiologic al cuvintelor din diferite câmpuri lexicale; sistemul de nume proprii etc.), cât și prin studiul textelor. Remarcăm aici ponderea textelor folclorice, a celor cu subiect istoric, dar și a celor inspirate de actualitate, din întreg arealul românesc.

1.3. Conștientizarea interculturală:

Prin studiul limbii, conștientizarea interculturală se orientează spre diversitatea regională / teritorială a limbii române, reflectată și în unele texte artistice. Privite pe aria curriculară *limbă și comunicare*, cunoștințele respective, practicile și, mai ales, dificultățile de traducere îi ghidează pe elevi spre înțelegerea diversității, spre comentarea unor analogii și diferențe.

2. Aptitudinile și deprinderile se materializează în:

2.1. *Aptitudini practice* (sociale: conform uzanțelor; ale vieții cotidiene, care includ deprinderea de a se îngriji; tehnice și profesionale, care se soldează cu capacitatea de a-și câștiga pâinea; aptitudini proprii ocupațiilor în timpul liber, activități de divertisment). Deși aceste aptitudini practice par detașate de competența lingvistică propriu-zisă, importanța lor se vede mai ales în aspectele sociale, tehnice și profesionale, care necesită anumite deprinderi de scriere, tastare, procesare a informației de serviciu, respectarea unor reguli și norme de comunicare. Aici își dau mâna educația formală (inclusiv studiul textelor literare) cu cea informală și nonformală.

2.2. *Aptitudini și deprinderi interculturale* (care se constituie din *capacitatea de a stabili legături dintre cultura proprie și alte culturi, sensibilizarea față de noțiunea de cultură, capacitatea de a juca rolul de intermediar în situații de neînțelegeri și conflicte culturale, capacitatea de a depăși stereotipurile*). Este greu de subapreciat importanța acestor aptitudini și deprinderi în aria curriculară *Limbă și comunicare*, dar și în cazul lecturii sau al studiului unor texte traduse din alte limbi.

3. Competențele existențiale

Acestea se constituie din: *atitudini* (situarea în raport cu diferențele culturale; astfel se cultivă alteritatea pozitivă față de ceea ce intră, în rezultatul contactelor culturale, în viața noastră și în limba noastră), *motivații* (dorința și nevoia de a comunica; interesul pentru alte limbi și pentru comunicarea cu vorbitorii lor), *valori* (etica și morala; exprimarea adecvată a propriei identități, prin conștientizarea apartenenței la comunitatea lingvistică a vorbitorilor de limbă română), *credințe, stiluri cognitive, trăsături* ale personalității.

4. Capacitatea de învățare

Examinată transdisciplinar, capacitatea de învățare vs. oricare dintre competențe este premisa dezvoltării. Procesarea și înțelegerea informației relevante pentru domeniu, asimilarea unor informații noi prin instrucțiuni, surse de documentare etc., în ultimă analiză, se construiește pe cunoașterea limbii. De asemenea, studiul textelor literare este privit ca premisă pentru cultivarea cititorului,

receptiv la aparițiile literare, capabil să asimileze valori, să exprime atitudini argumentate față de variate lucrări artistice.

5. Competențele de comunicare

5.1. Competențe lingvistice propriu-zise: competența *lexicală*, competența *gramaticală*, competența *semantică*, competența *fonologică*, competența *ortografică*, competența *ortoepică*. Detalizăm, bunăoară, structurarea competenței **lexicale**:

Componenta competenței	Descriptorii de competență
Cunoștințe	Subiectul vorbitor (elevul) cunoaște un număr adecvat de unități lexicale, cunoaște terminologia uzuală a domeniului, în limitele standardelor de conținut.
Aptitudini și deprinderi	Subiectul vorbitor (elevul) utilizează unitățile lexicale adecvat situației și contextului de comunicare, alegînd un registru coerent.
Competențe existențiale	Subiectul vorbitor (elevul) are discernămînt în alegerea unităților lexicale, în raport cu stratificarea vocabularului și mărcile stilistice ale unităților de limbă.
Capacitatea de învățare	Subiectul vorbitor (elevul) asimilează unități lexicale noi, le integrează în propria comunicare, se documentează în legătură cu ortografia, ortoepia, sensurile și formele neologismelor.
Competențe de comunicare	Subiectul vorbitor (elevul) realizează un discurs coerent, în practica funcțională a limbii.

5.2. Competență sociolingvistică se edifică pe faptul asimilării indicatorilor pe care îi comportă limba:

- ✓ ai relațiilor sociale (salut, adresare, exclamații, luări de cuvînt);
- ✓ ai etichetei verbale (reguli de politețe; pronume și substantive specifice);
- ✓ ai discursului repetat (zicători, proverbe, frazeologisme, clișee, citate recognoscibile în această cultură);
- ✓ ai registrului de comunicare (oficial, neutru, neoficial, familiar, intim);
- ✓ ai diferențelor dialectale (teritoriale, sociale).

Studiul instituționalizat al literaturii naționale se axează pe mostre relevante, care completează vocabularul activ și pasiv al elevului și creează, în ultimă analiză, un sistem funcțional de referință: unități de vocabular din toate straturile și sferile limbii naționale, nume de autori, texte, citate uzuale și recognoscibile, alte discursuri repetate.

5.3. Competența pragmatică: cunoașterea de către elev a principiilor conform cărora mesajele sînt organizate, structurate, adaptate. Ea se manifestă în **competența discursivă** (ordonarea frazelor în secvențe cu scopul de a produce ansambluri; structurarea discursului) și în **competența funcțională**: procedura propriu-zisă. În planul de studiere a textelor, elevul analizează mesaje de gata, deducînd ideile și asimilînd modele relevante.

O competență / competență specifică / subcompetență, în procesul complex de formare și dezvoltare, actualizează o consecutivitate cunoscută de operații intelectuale și psihomotorii, de exprimare de atitudini, coerentă cu taxonomiile lui Bloom, Dave, Krathwohl?

Competențe de comunicare în limba română ca limbă de instruire se regăsește la etapa liceală în formula:

- *Competența de a comunica corect, coerent și argumentat în limba română, în situații reale ale vieții și este susținută de competențele specifice ale altor materii (chimie, fizică etc.), care își propun să*

formeze competența de a comunica într-un limbaj specific domeniului / Înțelegerea și utilizarea adecvată a limbajului de specialitate (istorie).

Abordarea procesului de predare / învățare / evaluare din perspectiva competențelor presupune și unele modificări în proiectare. Proiectarea trebuie re-gândită astfel ca cel care o face să nu aibă obsesia unei lecții, ci să vadă holistic, global procesul de formare a competenței specifice și a subcompetenței pentru această clasă, angajând unitățile de conținut adecvate.

Proiectarea didactică de lungă durată, în fiecare clasă, se va face în baza corelării competenței specifice, a subcompetenței, a unității de conținut, a activității de învățare și evaluare. Profesorul dispune de libertate deplină în corelarea unităților de conținut, ordinea abordării temelor și regimul orar (numărul de ore afectat fiecărei **unități de învățare**). Libertatea de proiectare însă nu poate afecta a) subcompetențele prevăzute pentru clasa dată – ele trebuie să existe în proiectare și nu doar ca element decorativ. Subcompetențele trebuie să dirijeze și să-și subordoneze desfășurarea studiului. b) Unitățile de conținut de limbă și de literatură (dar nu textele literare).

Profesorul poate integra diferit conținuturile de limbă cu cele de literatură, poate distribui cum găsește dînsul oportun numărul de ore, recurge la diverse tehnici de lucru la clasă, dar nu poate ocoli finalitatea: formarea de competențe. respectiv, evaluarea autentică tot de la competența urmărită va porni.

O variantă de proiectare calendaristică la disciplina *limba și literatura română*, realizată pe unități de învățare și recomandată de curriculum, ar putea arăta astfel:

Data	Unitatea de învățare	Competențele specifice	Subcompetențele	Tema lecției Textul	Activități de învățare	Activități de evaluare

Proiectarea unității de învățare reia în mare parte schema de mai sus, detalizînd strategiile de lucru, distribuirea timpului etc.

Subcompetența	Unitatea de învățare / lecția	Conținuturi		Texte	Activități de învățare	Resurse de timp	Activități de evaluare curentă, temă pentru acasă	Activitate de evaluare finală a subcompetenței
		Limbă	Literatură					

În acest caz, dispăre necesitatea proiectării zilnice a lecțiilor. Tot ce ține de structurarea nemijlocită a activităților de învățare va fi gândit concomitent pentru o perioadă de 8-10-12 ore, cu o probă de evaluare finală (care nu va fi neapărat un eseu sau o teză, poate fi o evaluare orală, o prezentare a proiectelor etc.).

Este binevenit ca în procesul proiectării unităților de învățare să se urmărească un cadru (cum ar fi cel promovat pentru activitățile de dezvoltare a gândirii critice - Evocare – Realizare a sensului – Reflecție – Extindere), reluat în fiecare lecție aparte. O activitate vine în continuarea alteia în mod firesc, constituind întregul.

IV. CORELAREA COMPETENȚELOR - SUBCOMPETENȚELOR – CONȚINUTURILOR – TIPURILOR DE ACTIVITĂȚI

Curriculumul-2010 prezintă la toate disciplinele și pentru toate etapele de studiu preuniversitar o listă de 10 competențe: acestea sînt liantul întregului demers, spre ele se îndreaptă pe făgașe proprii toate disciplinele:

1. Competențe de comunicare în limba de instruire.
2. Competențe de învățare / de a învăța să înveți.
3. Competențe de autocunoaștere și autorealizare.
4. Competențe interpersonale, civice, morale.
5. Competențe culturale și interculturale.
6. Competențe acțional-strategice.
7. Competențe de comunicare într-o limbă străină.
8. Competențe digitale, în domeniul tehnologiilor informaționale și comunicaționale.
9. Competențe antreprenoriale.
10. Competențe de bază în matematică, științe și tehnologie.

Din ele derivă competențele specifice disciplinei, racordate la standardele de performanță. Astfel, **Competența** de învățare / de a învăța să înveți, prin etapa de standarde de performanță, **se conturează ca o competență specifică**, iar această competență specifică studiului limbii și literaturii române se concretizează în fiecare clasă prin subcompetențe. Este bine să se observe specificul pentru fiecare clasă și progresul de la o clasă la alta. Profesorul poate reveni la această subcompetență de cîteva ori sau sî o țină constant în cîmpul atenției, racordînd-o în mod special la cîteva unități de învățare.

1. Utilizarea surselor lexicografice, enciclopedice, literare și metaliterare de documentare		
Clasa a X-a 1.1. Accesarea surselor necesare pentru documentare la un subiect.	Clasa a XI-a 1.1. Identificarea și accesarea surselor necesare pentru descifrarea și interpretarea textelor literare.	Clasa a XII-a 1.1. Selectarea și accesarea surselor necesare pentru descifrarea și interpretarea textelor literare.
Subcompetența respectivă, odată formată, va scoate din uz întrebarea De unde putem ști? și altele similare și îl va face pe elevul de liceu să acționeze pe cont propriu, neghidat de nimeni, să rezolve o problemă de documentare, informare. Urmînd o succesiune logică a operațiilor intelectuale, acesta trebuie să știe de existența surselor, să delimiteze care pentru ce e utilă, să o poată citi și interpreta pentru soluționarea problemei pe care o conștientizează.	Subcompetența se pliază pe studiul textelor literare din diferite epoci și aparținînd diferitor curente literare. Cititorul avizat are nevoie de altă documentare, mai complexă decît sursele lexicografice. E nevoie de descifrarea simbolurilor, a semnelor textului, a aluziilor / citatelor / intertextualității. Este clar că la nivel de atitudine aceasta înseamnă că cititorul nu trece peste lucrurile neînțelese, nici nu așteaptă ca cineva să-i ofere pe tavă informația sau să-l ghideze în căutarea ei, ci o face firesc singur și	Subcompetența se completează prin procedura de selectare. O anumită experiență de utilizare a surselor (cîteva dicționare de simboluri, cîteva enciclopedii, site-uri și motoare de căutare) conferă unora credibilitate, altora claritate sau comoditate. Elevul nu doar înțelege datele problemei, ci și își structurează activitățile de rezolvare comodă, rapidă, sigură a problemei.

	această achiziție, parte a stilului intelectual personal, va fi viabilă pe parcursul vieții, în diferite circumstanțe și experiențe de cititor sau spectator.	
Subiecte / unități de conținut		
Indicatorii unei comunicări corecte. Performarea comunicării. Modalități de evitare a greșelilor de stil. Surse lexicografice de documentare pentru o comunicare adecvată și pentru evitarea greșelilor de exprimare. Tipuri de dicționare.* Utilizarea dicționarelor electronice și a rețelei Internet pentru informare și documentare. Literatura și receptarea.	Literatura – fenomen în evoluție. Coerența și conexiunea elementelor în construirea și redactarea unui text. Utilizarea rețelei Internet pentru informare și documentare. Formarea stilului intelectual personal. Cuvântul și contextul. Integritatea lexicală a textului.	Utilizarea dicționarelor și a rețelei Internet pentru informare și documentare. Redactarea textelor de diferite stiluri.* Lansarea orală a textelor elaborate (comunicări, referate, rezumate, teze). Descrierea lingvistică și enciclopedică a vocabularului.*
Activități de învățare		
Curriculumul recomandă aici câteva activități și tehnici de dezvoltare a gândirii critice, care pot fi eficiente pentru formarea subcompetențelor declarate:		
<ul style="list-style-type: none"> • Identificarea informației în sursele adecvate. • Procesarea informației. • SINELG pe un articol lexicografic. • Redactarea textelor. • Cercetarea împărțită 	<ul style="list-style-type: none"> • Identificarea informației în sursele adecvate. • Procesarea informației. • Mozaic (pe materiale din diferite surse). • Redactarea textelor 	<ul style="list-style-type: none"> • Prezentarea surselor posibile. • Comentarea informației detectate. • Includerea referințelor la surse. • Redactarea textelor.

Activitățile de învățare în raport cu subcompetența declarată pornesc de la cunoașterea existenței surselor și de la identificarea informației respective în ele. La etapa clasei a X-a, este vorba mai ales de dicționare și comentarii ale lingviștilor din domeniul culturii comunicării. Este clar că, după ce se știe că este DEX-ul și DOOM-2005, elevul trebuie să înțeleagă ce caută în DEX și ce – în DOOM, cum citește și cum interpretează informația de acolo. Aplicarea *SINELG*-ului pe o pagină de dicționar sau pe un articol aparte va scoate în prim-plan surprizele pe care inevitabil le are un dicționar, îl va face pe elev să interpreteze informația.

Redactarea textelor presupune identificarea problemelor de redactare și rezolvarea lor. Ca procesul să nu fie superficial, trebuie să i se acorde suficient timp și să se estimeze procesul și rezultatul final.

Procesarea și compararea informației din surse diferite reclamă și o atitudine critică față de multitudinea de texte care pot fi citite și care pot fi sursă de documentare. Înțelegerea textului nu este posibilă fără descifrarea semnelor, care sînt de natură diferită. Pentru a forma obișnuința de documentare adecvată în scopul înțelegerii textului citit independent, este bine ca profesorul să împartă elevii în echipe și să le distribuie sarcini, pe principiul *Mozaicului*, varianta *Zigzag*: în echipă, unii se vor documenta asupra numelor geografice (și vor căuta informații, hărți, imagini), alții – asupra dificultăților semantice și asupra semnelor deosebite, alții, așa cum o impune textul, vor descifra denumirile comerciale.

Așa sau altfel, competența respectivă se va forma nu numai la limba de instruire și va funcționa ori de câte ori adultul – student, specialist angajat în câmpul muncii etc. – va avea nevoie să se documenteze; acesta nu va aștepta ca informația să-i parvină de la o sursă, ci va ști cum, unde o caută și ce face cu această informație când ea îi stă la îndemână.

IV. STRATEGII DIDACTICE DE PREDARE – ÎNVĂȚARE – EVALUARE

Sugestiile metodologice, de la faza inițială de implementare a curriculumului la limba și literatura română, au avut menirea de a orienta studierea disciplinei spre o nouă abordare, neexperimentată la momentul respectiv. Era, de fapt, o idee, care s-a dovedit viabilă și aplicabilă, dar care nu avea încă certificarea la clasă. De aceea sugestiile s-au oferit anume ca sugestii și ele – datorită muncii la clasă a profesorilor interesați – au dat primele roade. 10 ani de implementare a Curriculumului, derularea unor programe de formare a cadrelor didactice și activitățile de dezvoltare a gândirii critice, care au coincis în timp, elaborarea manualelor, ghidurilor, a auxiliarelor didactice, experiența acumulată de profesorii practicieni, conturarea și ajustarea programei de examen și a probelor de evaluare finală, de certificare, permit acum să se ofere niște strategii mai coerente ca idee, dar care îi lasă profesorului o mare parte de libertate. La fel, strategia s-a conturat în procesul de lucru, nu în afara lui și nu ca o cercetare detașată de realitate.

Și sugestiile metodologice, și strategiile didactice în diferite variante de curriculum ochesc în aceeași direcție, dar nu substituie nici cursul universitar de metodică, nici formările ulterioare, nici experiența acumulată la clasă. Deoarece metodică predării – învățării – evaluării la limba și literatura română a cunoscut o perioadă de evoluție și revoluții, este firesc să se dea sugestii și să se schițeze o strategie, pe care profesorul are libertatea să o interpreteze creativ. Curriculumul este adresat persoanelor cu studii și experiență, elaborarea unor strategii cap-coadă este la latitudinea profesorului: de la proiectare la evaluarea inerentă unității de învățare. Strategiile pe care le recomandă curriculumul actual – minime, de altfel – merită o atenție aparte la catedrele din licee, o colaborare nonformală pe arii curriculare și transdisciplinară.

Strategiile didactice, în ediția actuală a curriculumului, sînt doar vârful piramidei, care – în limita unei pagini – are statutul declarativ de ce se așteaptă să se întîmple la clasă. Esența ei este următoarea:

Profesorul este îndemnat să conceapă ora de limba și literatura română ca un spațiu viabil, ce integrează competența de comunicare lingvistică cu cea lectorală: de la activități ce se întemeiază pe modele ale comunicării colocviale spre activități ce valorifică modele de comunicare eficientă în diferite situații de viață, constituite de autor într-un text literar. În felul acesta, se va urmări o realizare a intersecției didactice a textelor nonliterare cu cele literare – condiție inerentă a unui parcurs instructiv integrat al disciplinei.

Deplasarea accentului pe competențe, orientarea spre aplicabilitatea și relevanța pentru viața ulterioară, inclusiv pentru studiile ulterioare, a demersului didactic la *limba și literatura română* implică scoaterea din anonimat și din textul curriculumului a unor teme. Pe care, din nefericire opinia pedagogică le-a ignorat mult timp. Se impune o altă raportare a curriculumului predat vs. cel proiectat, mai ales în ceea ce ține de formarea competențelor transversale.

Astfel, strategia didactică propusă este coerentă cu principiile pe care le-a promovat curriculumul și dă răspuns vocilor impacientate, care insistă asupra necesității de A ȘTI: gramatică, autori și texte, ani de referință etc., de a face educație lingvistică de dragul educației lingvistice și educație literar-artistică de dragul educației literar-artistice.

Este dificil să vorbim despre eficiență și să argumentăm doar în baza acestei pagini din curriculum. Strategia este generată, în linii mari, de următoarele orientări:

- concepția didactică a disciplinei, care promovează integrarea limbii cu literatura și transdisciplinaritatea la scară largă, lucrul pe textul literar;
- promovarea strategiilor de dezvoltare a gândirii critice, prin care se poate forma – dacă este conjugat corect subiectul cu tehnica – o competență vizată. Eficiența tehnicilor de dezvoltare a gândirii critice, urmate de alte tehnici interactive, și-au demonstrat aplicabilitatea în predarea disciplinelor lingvistice și există suficiente descrieri (ghiduri, revista *Didactica Pro*) ale utilizării tehnicilor LSDGC în predarea / învățarea / evaluarea la limba și literatura română;
- urmărirea și combinarea activităților din diferite domenii, pe orizontală și pe verticală. Deplasarea pe verticală, de la cunoaștere la evaluare (Bloom) sau de la receptare la (auto)caracterizare (Krathwohl) este logică și nu trezește discuții la moment. Cum o singură taxonomie nu poate forma realmente o competență, este firesc să se treacă, în studiul limbii și literaturii, de la urmărirea taxonomiei lui Bloom sau – mai rar – Krathwohl la combinarea eficientă a activităților din ambele.

Esența combinării respective ar avea relevanță, dacă demersul centrat pe texte literare ar căpăta (sau ar recăpăta) atenția pe care o acordăm nu obiectului de studiu sec, ci operei de artă. Iată de ce taxonomia lui Bloom, pe care se poate edifica demersul didactic, nu pare suficientă pentru formarea competenței lectorale și combinarea ei judicioasă cu taxonomia lui Krathwohl ar asigura o accepție personalizată a literaturii.

TAXONOMIA LUI BLOOM	TAXONOMIA LUI KRATHWOHL
COMPONENTA <i>Savoir-dire / Savoir-faire</i> cognitivă	COMPONENTA <i>Savoir-être / Savoir-devenir</i>
A CUNOAȘTE: A restitui, pur și simplu, ceea ce s-a predat	A RECEPTA: A asculta, a primi, a se interesa
În cazul literaturii, este momentul de cunoaștere și demonstrare a cunoașterii textului literar. Este lectura textului, memorarea informației	În cazul literaturii / muzicii / picturii, cu care își dă mâna, începînd cu subiectele generale din clasa a X-a, studiul literaturii, este o primă reacție la materia citită, audiată, observată. Elevul ascultă o poezie sau o secvență muzicală, citește fără efort un roman de proporții sau nu.
Cunoașterea trece în cunoaștere personalizată, cu o primă reacție a cititorului. Nu putem nega importanța niciuneia dintre ele, dacă se urmărește formarea competenței lectorale, formarea cititorului care va căuta să fie la zi cu lecturile, indiferent de profesia pe care o va avea.	
A ÎNȚELEGE: A explica prin cuvinte proprii ceea ce s-a predat / citit	A RĂSPUNDE: A consimți, a vrea, a-i plăcea
Aici este locul potrivit pentru înțelegerea în profunzime a textului citit, adecvarea lui la contexte, la experiența de cititor și experiența de viață a cititorului-elev. Uneori e o provocare pentru cercetare, mai ales pentru	Reacția imediată a cititorului continuă prin acceptarea sau respingerea unor texte. Or, dreptul de a selecta texte pentru studiu, pe care îl are profesorul, nu exclude presupuziția ce va „merge” la o clasă și ce nu

<p>pânze de proporții, care țin de alte timpuri și locuri decât aici și acum. Este etapa care nu poate fi evitată, dacă vrem ca textul să aibă o interpretare în cunoștință de cauză. Mai facil aplicabil pentru texte lirice, unde totul e la vedere concomitent și se poate porni de la vocabular spre metaforă, simbol, mit etc., interpretarea romanului va impune alte activități, dar se va solda cu conturarea tipurilor umane, a epocilor etc.</p>	<p>va avea un feedback pe măsură la alta; mai ales se va manifesta această <i>consimțire</i> în alegerea textelor și fragmentelor pentru memorare. Promovarea valorilor literare nu poate fi făcută cu forța și doar prin referințe la opinii ale exegeților. Dacă elevul de azi nu percepe farmecul textului, nu are emoții nici la, nici după lectură, nu-l „gustă”, procesul educațional pierde o parte semnificativă.</p>
<p>Înțelegerea și reacția personalizată la un text artistic sînt, în mare măsură, complementare. Uneori lucrurile prea directe și declarative nu lasă loc pentru plăcerea textului, alteori, un text prea încifrat, cu prea multe și adînci interpretări se depărtează de cititorul adolescent. În funcție de text, profesorul poate decide să acorde mai mult timp pentru înțelegere sau mai mult timp pentru exprimarea atitudinii, reacției la text. Firește, cu argumente.</p>	
<p>A APLICA: A utiliza ce a fost învățat pentru a rezolva o problemă diferită, dar asemănătoare</p>	<p>A VALORIZA: A adera, a se implica, a milita</p>
<p>Este locul pentru realizarea unor sarcini de lucru pe text, anterioare demersului analitic, dar și combinate cu el. Este exersarea de interpretare, unde cunoștințele de teorie și istorie literară, abilitatea de a le activa se suprapune peste textul lecturat.</p>	<p>Acțiunile vizează o implicare personalizată în aprecierea textului, o motivație pentru cercetare și cunoaștere, o promovare a concepției și viziunii proprii asupra personalităților, fenomenelor, operelor. Este faza cînd elevul declară – pornind de la un text studiat – <i>îmi place, aș vrea să mai citesc ..., cred că textul ar putea fi ilustrat ..., i s-ar potrivi muzica...</i> etc. Dacă aceasta nu se întîmplă în raport cu nici unul dintre textele studiate, literatura trece <i>pe lîngă</i> elev.</p>
<p>Credem că maniera de abordare a textului literar trebuie să aibă în cîmpul atenției concomitent și aspectul științific, și cel atitudinal. Ar fi ideal dacă declarația în cheia <i>Îmi place, prefer</i> ar avea o explicație în coloana Bloom: Prin ce anume captează textul? Prin ce diferă de altele? Ce secvență anume te impresionează? De ce? Pătrunderea virtuală în atelierul de creație al scriitorului ar permite, cu statut de aplicare / exersare, să se încerce anumite schimbări în construcția textului și să se aprecieze rolul fiecărui element, pînă la declarații de genul <i>Această modificare ar distruge textul – Această modificare i-ar conferi un plus de expresivitate</i> etc.</p>	
<p>A ANALIZA: A găsi de sine stătător informația în documente</p>	<p>A ORGANIZA: A dezvolta valori și convingeri</p>
<p>Este demersul analitic în toată splendoarea sa, aplicarea algoritmilor de lucru, dar și a uzului surselor de documentare. Pentru studiul clasic al literaturii, este chiar etapa de analiză completă a textului, în demersul actual subordonată formării de competențe.</p>	<p>Este etapa de cristalizare a atitudinii față de text / operă / personalitate creatoare, care vine dinspre un demers analitic adecvat și eficient spre o manifestare de personalitate. Aici se constituie viziunea asupra literaturii per ansamblu, asupra paradigmatelor ei și receptarea textului literar trece spre</p>

	constituirea valorilor.
Este o etapă spre care tinde demersul la literatură și care are eficiență dacă se aplică regulat și consecvent. Ea nu poate preceda etapele anterioare, pentru că elevul încă nu este pregătit să răspundă expectanțelor. Procedura de combinare a taxonomiilor vine dinspre analiză spre organizare, inclusiv organizarea lecturilor ulterioare, a altor acțiuni inspirate din studiul textului.	
A SINTETIZA: A produce ceva personal pornind de la niște date	A CARACTERIZA: A structura valorile proprii într-un sistem coerent
Este etapa de elaborare a textelor proprii, care demonstrează că elevul, care are deja niște lecturi și competențe de analiză, poate gândi, structura și produce ceva personal. În majoritatea situațiilor, sînt lucrări individuale de sinteză, prezentări, proiecte de grup etc. Pe parcursul vieții, anume sinteza (sau capacitatea de a o face la momentul potrivit) este ceea ce are să se vadă.	Lecturile și activitățile de învățare din cadrul disciplinei prezintă un spectru larg de texte. E firesc să se facă o triere personală a lor, a curentelor literare și culturale, dar trebuie să fie clar că nu toate au același loc în sistemul propriu coerent de valori și, pentru ca acest sistem să existe și să fie propriu, trebuie: a) să existe suficiente oferte – o persoană care nu a citit mai nimic nu are din ce să-și contureze acest <i>sistem propriu coerent</i> de valori și b) să nu așteptăm (să nu promovăm și, mai grav, să nu cerem) să placă totul și să se integreze în acel sistem.
De la elaborarea unui produs cu notă didactică (eseu, prezentare), care poate avea și o grilă de evaluare, se merge spre crearea unui sistem de valori, la care contribuie nu numai literatura. Prezentarea acestui sistem ar putea servi ca punct de pornire într-o discuție, ar putea fi ea subiectul unei sinteze, dacă profesorul e gata să accepte realitatea și e gata să aprecieze competența de a-și structura / expune prioritățile, nu prioritățile ca atare.	
A EVALUA ca operație prin care se încheie sau culminează aplicarea taxonomiei lui Bloom, de fapt se regăsește în toate procesele taxonomiei lui Krathwohl. În studiul literaturii pierdem dacă procedura rămîne a fi una formală, marginalizată. E momentul potrivit să revenim la subiectul <i>De ce învățăm literatura?</i>	

Selectarea strategiei se înscrie în proiectarea didactică. Pornind de la ideea de formare a unei subcompetențe, profesorul își construiește strategia prin care poate să o formeze și o poate evalua.

De exemplu:

Competența 9. Producerea personalizată a actelor de vorbire, a textelor argumentative, reflexive și metaliterare.

Subcompetența prevăzută pentru clasa a X-a:

9.1. Prezentarea orală a alocuțiunilor / scrisă a argumentelor, cu limita de întindere în timp (7-10 min.) sau spațiu (o filă A4).

Din start pare destul de clar cum poate fi evaluată această competență, ca subcompetență formată / dezvoltată pe parcursul unui an de liceu. Sînt posibile mai multe alternative, inclusiv:

A. Prezentarea orală a unei alocuțiuni de 7-10 minute

- la un subiect discutat anterior
- la un subiect inedit în această comunitate de elevi

- a unei alocuțiuni elaborate acasă
- a unei alocuțiuni elaborate în clasă, timp de ... minute
- cu suport (text scris, slide-uri, postere)
- fără suporturi
- prezentate în plen
- prezentate în echipă.

B. Prezentarea scrisă a argumentelor în text coerent, limita de întindere fiind o foaie A4:

- la un subiect discutat anterior
- la un subiect inedit în această comunitate de elevi
- cu determinarea opiniei pe care trebuie să o promoveze
- cu libertatea alegerii opiniei
- a unui text elaborat acasă
- a unui text elaborat în clasă, timp de ... minute
- cu utilizarea diferitor materiale-suport (portofoliu propriu, texte literare, dicționare)
- fără suporturi.

Profesorul trebuie să decidă din start cum va evalua această subcompetență, când o va face și să aducă la cunoștința elevilor la momentul potrivit cum va decurge procedura de evaluare. Este bine ca elevii să știe înainte de evaluare și criteriile / grilele de observare, iar procedura să fie cât mai relevantă în context. Ar fi corect să se solicite texte sau alocuțiuni argumentative la subiecte pentru care elevii sînt pregătiți să discute, nu unele la modă, dar străine de comunitatea în care trăiesc sau pentru care nu au suficiente informații.

Astfel, profesorul va decide, de exemplu, ca evaluarea respectivă să o facă în formă scrisă, la un subiect inedit în această comunitate de elevi, cu libertatea alegerii opiniei, printr-un text elaborat în clasă, timp de 45 de minute, cu utilizarea diferitor materiale-suport (portofoliu propriu, texte literare, dicționare).

Elevii vor fi informați din timp (dar în preajma evaluării, nu din septembrie) cum se va desfășura procedura, ce se va urmări (firește, și corectitudinea textului construit, ca subcompetența 5.1. Respectarea normei limbii literare în orice text scris sau rostit.)

Între subcompetența prescrisă de curriculum și evaluare stă o consecutivitate de sarcini de lucru, reveniri la subiectul dat.

Cum se pot selecta activitățile de învățare, dacă:

a) ținem cont de concepția didactică a disciplinei?

Valorificăm corelarea limbă – literatură, structurînd pe parcurs discuții de natură diferită pe marginea subiectelor inerente studiului textelor (teme, probleme, mesaj, personaje, expresivitate etc.);

Valorificăm transdisciplinaritatea – corelîndu-ne demersul cu studiile de istorie, biologie, chimie, poate chiar unindu-ne eforturile cu profesorii respectivi, includem în demers discuții pentru care elevii sînt pregătiți în plan științific.

b) aplicăm strategiile de dezvoltare a gîndirii critice?

– proiectăm tehnici certe de acumulare a argumentelor (de la *Graficul T* la *TASC* sau *Analiza SWOT*); de exprimare orală sau scrisă a opiniei în discuții;

– organizăm, la anumite ocazii, ateliere de discuție, cu aplicarea consecventă a cadrului ERRE și potrivirea tehnicilor (*Pînza discuției*, *Controversa academică sau constructivă* etc. fiind punctul de atracție al activității).

c) urmărим consecutivitatea operațiilor intelectuale?

- urmărind taxonomia, unde pe locul cunoașterii vor sta: a) cunoașterea datelor problemei în discuție, care sînt flexibile și pot să apară chiar la începutul discuției – poate fi vorba de un articol provocator, o emisiune sau o secvență de text literar, care trebuie aflată acum; b) cunoașterea modalităților de a structura un text argumentativ, de a formula și dezvolta argumente. Procesul culminează prin sinteză, dar într-un demers didactic eficient nu poate porni de acolo.

Astfel, formarea subcompetenței 9.1. în clasa a X-a se va reflecta în toate unitățile de învățare, progresînd în complexitate și subordonîndu-se subiectelor de bază.

De exemplu: Prezentarea orală a alocuțiunilor / scrisă a argumentelor, cu limita de întindere în timp (7-10 min.) sau spațiu (o filă A4).

Activități de învățare în vederea formării acestei competențe:

Unitatea 1. Identifică în text argumente în susținerea ideii ...

Dedu structura unui argument.

Formulează 2 argumente proprii.

Unitatea 2. Exprimă-ți atitudinea. Aplică tehnica *TASC* pentru elaborarea argumentului.

Aplicați *Graficul T* pentru acumularea argumentelor și contraargumentelor în discuția problemei...

Adu 3 argumente ...

Unitatea 3. Dezvoltă argumentul criticului literar ...

Unitatea 4. Construiește o listă de argumente.

Discutați în echipă problema...

Unitatea 5. Elaborează structura unui discurs argumentativ în problema ...

Unitatea 6. Scrie textul discursului argumentativ în problema ...

Unitatea 7. Citește expresiv, exersează prezentarea liberă a discursului argumentativ.

Unitatea 8. Discutați în plen problema ...

Exprimă-ți poziția și argumentele proprii de la finele discuției ș.a.m.d.

Alternativa la care poate ajunge profesorul e să consacre, din bugetul de timp al disciplinei, un anumit număr de ore consecutive pentru dezvoltarea competenței respective. Soluția are avantajul să se urmărească întreg procesul, dar și dezavantajul de a „încheia”, școlărește vorbind, tema și de a o neglija în continuare.

VI. PROIECTAREA UNITĂȚII DE ÎNVĂȚARE CENTRATE PE FORMAREA COMPETENȚELOR ELEVILOR

Înainte de realizarea proiectării pe unități de învățare, profesorul trebuie să aibă, cel puțin ca variantă de lucru, matricea cu toate subcompetențele pentru o clasă și toate conținuturile prevăzute de Curriculum în această clasă, urmînd să decidă ce va fi prioritar și ce va fi secundar, complementar în demersul educațional.

Fără să credem că profesorul își va diminua la o unitate de învățare grija pentru corectitudinea exprimării orale și scrise, dînsul se va ocupa totuși insistent de această subcompetență în legătură nemijlocită cu cîteva dintre subiectele de limbă.

Astfel, matricea respectivă pentru clasa a X-a poate arăta așa (dar poate arăta și altfel, e libertatea profesorului să-și conceapă demersul):

Unități de conținut Subcompetențe	Unitatea 1	Unitatea 2	Unitatea 3	Unitatea 4	Unitatea 5	Unitatea 6	Unitatea 7	Unitatea 8	Unitatea 9	Unitatea 10	Unitatea 11	Unitatea 12	Observări
1.1. Identificarea / accesarea sursele necesare pentru documentare la un subiect	X			X					X				
2.1. Aplicarea tehnicilor de abordare a textului literar și nonliterar	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
3.1. Utilizarea adecvată a terminologiei în demersul analitic, în limita standardelor de conținut	X				X		X		X				
4.1. Lecturarea unui text literar în funcție de registrul stilistic						X		X				X	

4.2. Cunoașterea, prin lectură, dirijată și independentă, a textelor literare și nonliterare	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4.3. Elaborarea textelor în parametrii indicați			X		X			X					
5.1. Respectarea normei limbii literare în orice text scris sau rostit				X				X					
6.1. Aplicarea noțiunilor de teorie literară la interpretarea unui text	X				X		X						
7.1. Comentarea specificului stilistic al unui text artistic; Caracterizarea complexă a personajului literar		X				X		X					
8.1. Comentarea lingvistică a textelor artistice și de graniță			X										
9.1. Prezentarea orală a alocuțiunilor / scrisă a argumentelor, cu limita de întindere în timp (7-10 min.) sau spațiu (o filă A4)			X			X							

10.1. Realizarea unui discurs pregătit prealabil, cu uzul suportului (referat)				X				X	X	X	X	X	
11.1.Utilizarea resurselor electronice necesare eficienței demersului didactic la limba și literatura română (texte literare, informații, dicționare și enciclopedii electronice)	X			X				X					
12.1. Susținerea dialogurilor cu subiect intercultural		X				X	X						
13.1. Lansarea comunicărilor de sinteză despre literatura română ca fenomen													
14.1. Exprimarea opiniei argumentate, în variantă scrisă și orală, cu limite de întindere stabilite, în legătură cu literatura națională	X							X					

Proiectarea unității de învățare, în felul acesta, va avea clare din start subcompetențele pe care le urmărește în mod special și a căror evaluare va intra în proba finală.

Subcompetența	Unitatea de învățare, lecția	Conținuturi		Texte	de Activități învățare	Resurse de timp	de Activități evaluare curentă, temă pentru acasă	de Activitate evaluare finală a subcompetenței
		Limba	Literatură					
2.1. Aplicarea tehnicilor de abordare a textului literar și nonliterar	2	Lexicul operei literare. Tipologia sensurilor cuvântului.	Literatura – dimensiune culturală și artă a cuvântului.	Orarul liceului, orarul trenurilor / zborurilor <i>Acolo se naște lumina</i> de Vasile Romanciuc	Interogarea multiprocesuală pe un orar <i>Agenda cu notițe paralele</i> pe textul poeziei. Analiza lexicului poeziei. Ex.7, 8 / 17	10+20 15 15 10 20	Răspunsuri la întrebări Lectura notițelor Comentarii orale Completarea tabelului, comentarii	Proiecte de grup la subiecte date la începutul unității de învățare. Prezentarea proiectelor - 2 ore

<p>4.2. Cunoașterea, prin lectură, dirijată și independentă, a textelor literare și nonliterare;</p>				<p>Articole de enciclopedie; de dicționar</p> <p>M.Eminescu, <i>Ce este cultura</i> L.Blaga, <i>Cultura minoră și cultura majoră</i></p>	<p>Ex.1-7 / 12-13(2 dintre acestea). Ex. 8 / 13</p> <p>Asocieri libere Ex.1-3.pe echipe / 19</p> <p>Lectura și analiza textelor. Un exercițiu din seria 5-8 / 21.</p>	<p>10+10 +10</p> <p>15</p> <p>15</p> <p>10</p> <p>20</p> <p>25</p> <p>20</p>	<p>Răspuns oral</p> <p>Prezentarea temei ca temă de casă Comentariul asocierilor Ex.4 / 20 Prezentare publică</p> <p>Exercițiu 19 / 21 Eseu</p>	
<p>7.1. Comentarea specificului stilistic al unui text artistic; (Caracterizarea complexă a personajului literar)</p>				<p><i>Eu nu strivesc corola de minuni a lumii</i> de Lucian Blaga <i>Floarea-soarelui</i> de Radu Stanca</p>	<p>Reacția cititorului Analiza lexicului, a structurilor gramaticale. Analiza stilistică a textelor. Ex. 1-6 / 27-28; 10 / 33</p>	<p>10</p> <p>15</p> <p>20</p> <p>45</p>	<p>Lectura textului scris Răspunsuri orale</p>	
<p>12.1. Susținerea dialogurilor cu subiect intercultural.</p>				<p><i>Micul Paris</i> de A. Pleșu</p>	<p>Lectură cognitivă, Analiza lexicului marcat. Identificarea problemelor. <i>Comerțul cu o problemă,</i> <i>Discuția ghidată.</i></p>	<p>5</p> <p>10</p> <p>5</p> <p>10</p>	<p>Discuție liberă, vs. înțelegerea textului Estimare a implicării în</p>	

						15	realizare a sarcinii Participarea, coerența și gradul de valabilitate a argumentelor în discuție	
				<i>Inscripție într-un restaurant turdin Paris</i>	Experimentul stilistic, discuție. Exprimarea scrisă a opiniei.	10+20	Variante de produse	
						15	Revizuirea reciprocă a textelor scrise	

VII. RECOMANDĂRI METODICE DE UTILIZARE A MANUALELOR, ECHIPAMENTULUI ȘI ALTOR MATERIALE DIDACTICE

Considerăm că este un avantaj al disciplinei că orientarea spre competențe s-a sesizat mai devreme, că evaluarea de certificare se face în baza competențelor, că există manuale și ghiduri, texte literare și surse de documentare, inclusiv în variantă electronică. În plus, predarea disciplinei a fost pe larg reflectată în ghidurile de gândire critică și alte materiale didactice publicate, care își pot găsi aplicarea în această reconceptualizare a demersului.

Oferta manualului / a manualelor este mult mai copioasă decât ceea ce se poate face la clasă în termeni medii. De aceea profesorul va alege, dacă va decide să parcurgă traseul cu un manual sau cu mai multe, care exerciții și în ce consecutivitate trebuie realizate, astfel ca să se urmărească formarea competenței, a unui aspect anume al ei. Firește, nu poate fi vorba de o ordine aleatorie a exercițiilor și de o detașare absolută de competență.

Listați 3-5 probleme din viața reală, care îi cer elevului / absolventului de liceu:

1. Competența de a comunica adecvat, operaționalizînd noțiuni teoretice solicitate de context sau de situația de comunicare.

.....
.....
.....
.....
.....

2. Competența de lectură și interpretare a textelor de diferite stiluri funcționale, genuri, specii literare.

.....
.....
.....
.....
.....

3. Competența de a se documenta asupra fenomenelor lingvistice și literare, de a percepe și a angaja anumite inovații lingvistice și literare în propriul sistem cognitiv și atitudinal.

.....
.....
.....
.....
.....

4. Competența de a realiza creativ propriul potențial intelectual în procesul de lectură, interpretare și producere de text.

.....
.....
.....
.....
.....

5. Competența de a traduce din / în limba străină, în raport cu limba română, conform oportunităților de învățare.

.....
.....
.....
.....
.....

Detaliați din ce se compune *Competența de receptare, interpretare a frumosului artistic din opere literare*.

Cunoștințe	Aptitudini și deprinderi	Competență existențială	Competență de învățare	Competență de comunicare

Proiectați o unitate de învățare, pornind de la dezvoltarea subcompetențelor date

Subcompetența	Unitatea de învățare / lecția	Conținuturi		Texte	Activități de învățare	Resurse de timp	Activități de evaluare curentă, temă pentru acasă	Activitate de evaluare finală a sub-competenței
		Limbă	Literatură					
	1.1.							
	1.2.							
	1.3.							
	1.4.							
	1.5.							

Etc.